

Uchwała z dnia 26 września 1996 r.
III AZP 2/96

Przewodniczący SSN: Adam Józefowicz (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Kazimierz Jaśkowski, Andrzej Kijowski, Jerzy Kuźniar, Andrzej Wróbel,

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Włodzimierz Skoniecznego, w sprawie ze skargi Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowo-Usługowego "K." Spółki z o.o. w J.G. na decyzję Izby Skarbowej w J.G. z dnia 24 lutego 1995 r., [...] w przedmiocie opłaty skarbowej od czynności cywilnoprawnych, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 26 września 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Naczelny Sąd Administracyjny-Ośrodek Zamiejscowy we Wrocławiu postanowieniem z dnia 22 stycznia 1996 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 KPC.

Czy obrót wierzytelnościami, zaliczany według art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.) w związku z pozycją 13 załącznika nr 2 do tej ustawy do usług bankowych i zwolniony przedmiotowo od podatku od towarów i usług, a na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 4, poz. 23 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym od dnia 5 lipca 1993 r. także od opłaty skarbowej, stanowi równocześnie czynność bankową w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 1992 r, Nr 72, poz. 359 ze zm.), w związku z czym wykonywany mógłby być legalnie przez spółki prawa handlowego tylko za zezwoleniem Prezesa Narodowego Banku Polskiego udzielonego w porozumieniu z Ministrem Finansów ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Obrót wierzytelnościami przez spółkę prawa handlowego w ramach świadczenia usług w zakresie finansów, stanowiący przedmiot zarobkowej działalności gospodarczej nie wymaga wymienionego w art. 11 ust. 5⁹ i art. 11¹⁰ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1992 r., Nr 72, poz. 359 ze zm.) zezwolenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego, chyba że stanowi on zarazem czynność bankową.

U z a s a d n i e

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości powstało na tle następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy:

Kontrola przeprowadzona w 1994 r. przez Urząd Kontroli Skarbowej w J.G. w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Handlowo-Usługowym "K.", Spółka z o.o. stwierdziła, iż umowami zawartymi w okresie od 9 lutego 1993 r. do 15 grudnia 1993 r., Spółka dokonała w Przedsiębiorstwie Robót Górniczych "K." zakupu wierzytelności należnych temu przedsiębiorstwu od kopalń węgla kamiennego w wysokości łącznej 24.244.679.000 zł. Zawarte umowy nie zostały zgłoszone urzędowi skarbowemu celem

ich zarejestrowania i uiszczenia opłaty skarbowej, wynoszącej 484.893.000 zł., tj. 2% od podstawy jej obliczenia, przyjętej w wysokości 24.244.679.000 zł.

Urząd Skarbowy w J.G. decyzją z dnia 16 listopada 1994 r. [...] ustalił stronom opłatę skarbową w kwocie 484.893.000 zł. wraz z odsetkami za zwłokę. W uzasadnieniu decyzji Urząd Skarbowy stwierdził, że zawarte do dnia 5 lipca 1993 r. umowy przelewu wierzytelności nie były realizowane w wykonaniu działalności gospodarczej i dlatego nie korzystają ze zwolnienia od opłaty skarbowej z mocy art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o opłacie skarbowej, w brzmieniu określonym ustawą z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania (Dz. U. Nr 21, poz. 86). Przepisem art. 42 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.) została zmieniona treść art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a z mocą od 5 lipca 1993 r. Przelew wierzytelności nie został objęty regulacją tej ustawy, a zatem zwolnienie określone w art. 3 ust. 1 pkt. 5 lit. a nie może być stosowane do tych czynności cywilnoprawnych. Zdaniem organu podatkowego I instancji nie można uznać, iż przelew wierzytelności był realizowany przez strony czynności cywilnoprawnych w ramach tzw. "usług bankowych", gdyż takie usługi mogą realizować tylko określone podmioty na podstawie właściwego zezwolenia.

Po rozpatrzeniu odwołania Przedsiębiorstwa P.-H.-U "K." Spółki z o.o. od powyższej decyzji, Izba Skarbowa w J.G. decyzją z dnia 24 lutego 1995 r. [...] utrzymała w mocy zaskarżoną decyzję.

W uzasadnieniu tej decyzji organ II instancji stwierdził, że w rozpatrywanej sprawie sprzedaży wierzytelności dokonało Przedsiębiorstwo Robót Górniczych na rzecz PPHU "K." i dlatego nie można tego zakwalifikować jako sprzedaży następującej w ramach prowadzonej przez to przedsiębiorstwo działalności gospodarczej. Z tego względu sprzedaż ta nie korzysta z wyłączenia od opłaty skarbowej przewidzianego w art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o opłacie skarbowej. Tylko wówczas, gdyby przedmiotem działalności P.R.G. w K. byłby obrót wierzytelnościami, dokonana przez strony transakcja sprzedaży wierzytelności nie podlegałaby opłacie. Spółka "K.", w której zakres działania wchodzi obrót wierzytelnościami, w przedmiotowej transakcji nie dokonywała sprzedaży wierzytelności, lecz je nabyła.

Zdaniem organu II instancji wierzytelność nie może być uznana za "towar" w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r., a przelew (cesja) wierzytelności z wierzyciela na osobę trzecią nie stanowi czynności uznawanej za usługę w rozumieniu klasyfikacji usług GUS-u w sytuacji, gdy następuje przeniesienie jej własności. Z uwagi na to, że przelew nie został objęty przepisami ustawy o VAT przy sprzedaży wierzytelności nie może mieć zastosowania przepis art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o opłacie skarbowej, w brzmieniu obowiązującym od 5 lipca 1993 r. Od sprzedaży wierzytelności - prawa majątkowego należy się więc opłata skarbową. Z uwagi na to, że Spółce, jako stronie czynności cywilnoprawnej, nie przysługuje zwolnienie od opłaty skarbowej na podstawie ustawy o opłacie skarbowej, ani rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 1992 r. w sprawie opłaty skarbowej (Dz. U. Nr 53, poz. 253), obowiązek jej uiszczenia ciąży solidarnie na obu stronach czynności cywilnoprawnej, z mocy art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy o opłacie skarbowej.

Organ II instancji stwierdził, że za podstawę obliczenia opłaty skarbowej przyjmuje się różnicę między wartością przelanych mocą umowy wierzytelności, a zapłaconą

przez Spółkę "K." ceną, gdyż różnica ta będzie podstawą do naliczenia podatku dochodowego, a nie opłaty skarbowej. Ponadto organ ten stwierdził, że zgodnie z art. 5 ustawy o opłacie skarbowej, obowiązek uiszczenia tej opłaty od umowy cywilnoprawnej powstaje z chwilą dokonania tej czynności prawnej. Podatek nie uiszczony w terminie jest zaległością podatkową, od której w myśl art. 20 ustawy z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych (Dz. U. z 1980 r., Nr 27, poz. 111 ze zm.) nalicza się odsetki za zwłokę. Organ podatkowy I instancji postąpił więc prawidłowo wobec stron, które nie uiściły opłaty skarbowej w ustawowym terminie.

W skardze do NSA Spółka z o.o. "K." w J.G. zarzuciła, że decyzja wydana została z naruszeniem art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o opłacie skarbowej, podnosząc, że art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe przewiduje wyłączność banków i jednostek posiadających zezwolenie na wykonywanie czynności bankowych, wymienionych w art. 11 ust. 1 tej ustawy. Natomiast pojęcie usług bankowych w klasyfikacji GUS jest pojęciem szerszym, obejmującym czynności bankowe i inne usługi. Zdaniem skarżącego obrót wierzytelnościami zachowuje wszelkie cechy usługi bankowej, ale nie będąc wymieniony w katalogu czynności bankowych w rozumieniu art. 11 ust. 1 Prawa bankowego nie musi być prowadzony w oparciu o zezwolenie prezesa NBP.

W skardze podniesiono, że działalność polegająca na obrocie wierzytelnościami (zakup i sprzedaż) na własny rachunek lub na zlecenie i windykacja u dłużnika, a także pośrednictwo przy zakupie wierzytelności mieści się w zakresie podbranzży GUS - "usługi bankowe", ale nie stanowi czynności bankowych w rozumieniu prawa bankowego. Z tego względu nie jest wymagane zezwolenie na prowadzenie tego rodzaju działalności gospodarczej.

Rozpatrując skargę Naczelny Sąd Administracyjny powziął wątpliwość sformułowaną w sentencji postanowienia o przedstawieniu Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego. NSA podał, że w orzecznictwie sądowoadministracyjnym istnieje rozbieżność stanowisk w kwestii, czy obrót wierzytelnościami jest czynnością bankową. Ponadto podał, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 25 marca 1992 r., III CZP 20/92 (OSNCP 1992 z. 10 poz. 185) doszedł do wniosku, że nabywanie przez bank wierzytelności na podstawie umowy przelewu stanowi czynność bankową w rozumieniu art. 11 ust. 1 Prawa bankowego dlatego, że może to być jedną z form zabezpieczenia kredytu bankowego lub formą gromadzenia środków pieniężnych w rozumieniu art. 4 tej ustawy, w związku z czym należy do podstawowej działalności banków. Orzeczenia powyższe dotyczą nabywania wierzytelności przez banki. Wątpliwość budzi, czy obrót wierzytelnościami prowadzony przez spółki handlowe bez zezwolenia, które nabywają wierzytelności w innym celu niż na zabezpieczenie kredytu i gromadzenie środków pieniężnych jest czynnością bankową w rozumieniu art. 4 tej ustawy, skoro ta czynność należy do podstawowej działalności banków.

NSA powołał się także na uchwałę z dnia 20 kwietnia 1995 r., III AZP 8/95, w której Sąd Najwyższy stwierdził, że ze zwolnienia przewidzianego w art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.), dotyczącym świadczenia usług w zakresie finansów (poz. 13, zał. Nr 2 do ustawy) korzysta spółka akcyjna, która udziela i zaciąga pożyczki pieniężne, jeżeli odpowiada warunkom określonym w art. 11 ust. 5 lub 11¹ ustawy - Prawo bankowe.

Ponadto powołał się na uchwałę z dnia 20 kwietnia 1995 r., III AZP 7/95 (OSNAPiUS 1995 nr 22 poz. 269), w której Sąd Najwyższy podkreślił, że zwolnienia podatkowe mogą dotyczyć w szczególności tylko takich spółek prawa handlowego, które prowadzą legalną działalność gospodarczą, mając przewidziane art. 11¹ Prawa bankowego zezwolenie na wykonywanie czynności bankowych.

Wszystkie powyższe orzeczenia dotyczą nabywania wierzytelności przez banki, choć w praktyce czynią to spółki handlowe, które nabywają wierzytelności nie po to, aby zabezpieczyć udzielony kredyt lub gromadzić środki pieniężne.

Zdaniem NSA, gdyby uznać, że Spółka "K." wykonuje zgodnie z wpisaniem do rejestru sądowego zakresem działania obrót wierzytelnościami, to korzystałaby ze zwolnienia od opłaty skarbowej, mimo braku zezwolenia. Jeżeli uznać, że obrót wierzytelnościami jest czynnością bankową, to mogłaby korzystać ze zwolnienia od opłaty skarbowej tylko w wypadku przedstawienia stosownego zezwolenia, na wykonywanie takiej działalności. Z tego względu niezbędne jest rozstrzygnięcie przedstawionej wątpliwości.

Rozpatrując przedstawione zagadnienie prawne Sąd Najwyższy wziął pod uwagę co następuje:

Na wstępie rozważań należy ustosunkować się do kwestii, czy Naczelny Sąd Administracyjny może zwrócić się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego budzącego istotne wątpliwości w sprawie sądowoadministracyjnej po wejściu w życie art. 49 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz. U. Nr 74, poz. 368 ze zm.)? Naczelny Sąd Administracyjny w swoim wystąpieniu do Sądu Najwyższego powołał się na przepis art. 68 powyższej ustawy stanowiący, że sprawy, w których skargi zostały wniesione do Sądu przed dniem wejścia w życie ustawy podlegają rozpoznaniu według przepisów dotychczasowych, co umożliwia temu Sądowi skorzystanie ze środków przewidzianych w art. 391 KPC w związku z art. 211 KPA. Stanowisko to, choć w niniejszej sprawie jest uzasadnione, sugeruje jakoby NSA nie mógł skorzystać z tej drogi postępowania, gdyby skarga wpłynęła do tego Sądu po wejściu w życie wymienionej ustawy o NSA i zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, dokonanej ustawą z dnia 1 marca 1996 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

Otóż, zdaniem składu orzekającego w niniejszej sprawie, tego rodzaju sugestia nie jest usprawiedliwiona. Stosownie bowiem do art. 61 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy jest naczelnym organem sądowym i sprawuje nadzór nad działalnością wszystkich innych sądów w zakresie orzekania. Tryb wykonywania nadzoru przez Sąd Najwyższy, określony w art. 5 ust. 2 i art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz. U. z 1994 r., Nr 13, poz. 48 ze zm.) nie został zmieniony. Obowiązująca nowa ustawa o Naczelnym Sądzie Administracyjnym nie reguluje możliwości zwracania się do Sądu Najwyższego przez skład orzekający NSA o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości. Dlatego należy uznać, że Sąd Najwyższy jest nadal obowiązany do udzielania odpowiedzi na przedstawione zagadnienia prawne przez składy orzekające Naczelnego Sądu Administracyjnego na podstawie art. 59 ustawy o NSA w związku z art. 390 § 1 znowelizowanego KPC, stosowanego odpowiednio do postępowania NSA przy rozpatrywaniu skargi w sprawach w postępowaniu sądowoadministracyjnym, w którym kasacja nie przysługuje, lecz tylko rewizja nadzwyczajna (art. 10 ustawy z dnia 1

marca 1986 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 43, poz. 189.

Po powyższym wyjaśnieniu, przechodząc do rozważań nad przedstawionym zagadnieniem prawnym budzącym istotne wątpliwości, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że treść sformułowanego przez Naczelny Sąd Administracyjny pytania sprowadza się do kwestii, czy obrót wierzytelnościami stanowi równocześnie czynność bankową i czy mógłby być legalnie wykonywany przez spółki prawa handlowego tylko za zezwoleniem Prezesa Narodowego Banku Polskiego, udzielonym w porozumieniu z Ministrem Finansów.

Z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego wynika, że skarżąca spółka prawa handlowego - Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe "K." w J.G. ma obszerny przedmiot działania. Z wpisu do rejestru handlowego bowiem wynika, że przedmiotem jej działalności gospodarczej jest pośrednictwo walutowe i finansowe poza czynnościami banku centralnego oraz usługi z zakresu ubezpieczeń i funduszy emerytalno-rentowych, a także działalność pomocniczo związana z pośrednictwem finansowym. Organy podatkowe ustaliły, że umowy dotyczące przelewu wierzytelności przed dniem 5 lipca 1993 r. nie były realizowane przez stronę sprzedającą, tj. Przedsiębiorstwo Robót Górniczych w K., w wykonywaniu działalności gospodarczej i nie korzystają ze zwolnienia od opłaty skarbowej. Sprzedaż wierzytelności (art. 509 i art. 555 k.c.), jako czynność cywilnoprawna, nie podlegałaby opłacie skarbowej na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 4, poz. 23 ze zm.) w brzmieniu nadanym art. 33 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. Nr 21, poz. 86), gdyby była dokonana przez spółkę prawa handlowego w wykonywaniu działalności gospodarczej prowadzonej w zakresie usług finansowych. Ze sformułowanego zagadnienia prawnego wynika, że nie chodzi jednak w sprawie o takie czynności cywilnoprawne.

Sprawa komplikuje się po wejściu w życie z dniem 5 lipca 1993 r. ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50), gdyż nie jest jasna regulacja podatkowa, która zasadnie skłoniła Naczelny Sąd Administracyjny do przedstawienia w tym przedmiocie zagadnienia prawnego w celu wykładni obowiązującego prawa. Według art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a wymienionej ustawy o opłacie skarbowej w brzmieniu ustalonym z dniem 5 lipca 1993 r. nie podlegają opłacie skarbowej umowy sprzedaży zawierane przez podatników (w tym osoby prawne) oraz inne tego rodzaju umowy, objęte zwolnieniami na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 powołanej wyżej ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. Przepis art. 7 ust. 1 pkt 2 tej ustawy zwalnia od podatku od towarów i usług oraz od podatku akcyzowego świadczenie usług wymienionych w załączniku nr 2 do ustawy. W załączniku nr 2 określającym czynności, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 2 omawianej ustawy z 8 stycznia 1993 r. są pod poz. 13 wymienione usługi w zakresie finansów i ubezpieczeń (o symbolach K.U. 94-95), z wyłączeniem działalności polegającej na skupie i sprzedaży walut obcych oraz usług polegających na oddaniu w odpłatne użytkowanie rzeczy. W klasyfikacji G.U.S w gałęzi 94, określonej jako usługi finansowe, wprowadzono podbranżę o symbolu 94701 - usługi bankowe, wśród których znajdują się między innymi: obrót wierzytelnościami, polegający w szczególności na zakupie

wierzytelności, ich odsprzedaży lub windykacji we własnym zakresie oraz pośrednictwie z tym związanym. Z powyższego zestawienia wynika, że ogólne pojęcie usług w zakresie finansów obejmuje również usługi bankowe, wśród których wymienia się obrót wierzytelnościami i pośrednictwo finansowe. Ze względu na powiązanie art. 7 ust. 1 pkt 2 cytowanej ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. z art. 3 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o opłacie skarbowej powstaje kwestia, czy wykonywanie wymienionych usług bankowych bez zezwolenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego, wydanego w porozumieniu z Ministrem Finansów jest objęte zwolnieniem od podatku od usług.

Stosownie do przepisu art. 11¹ ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1992 r., Nr 72, poz. 359 ze zm.) Prezes Narodowego Banku Polskiego w porozumieniu z Ministrem Finansów może udzielić spółce prawa handlowego zezwolenia na wykonywanie niektórych czynności bankowych, z wyłączeniem w szczególności przyjmowania wkładów oszczędnościowych i lokat terminowych, emitowania papierów wartościowych i wydawania gwarancji bankowych. W zezwoleniu określa się szczegółowo warunki wykonywania dopuszczonych nim czynności bankowych. Przewidziane w art. 11¹ ust. 3 Prawa bankowego określenie w drodze zarządzania trybu wydawania zezwolenia oraz wykonywania nadzoru nad realizacją czynności bankowych dopuszczonych tym zezwoleniem nie nastąpiło, gdyż wymienione zarządzenie dotychczas nie zostało wydane. Z cytowanych wyżej przepisów wynika jednak, że wykonywanie nie wszystkich usług bankowych wymaga wymienionego zezwolenia, lecz tylko niektórych czynności bankowych. Przepis art. 11 ust. 1 ustawy Prawo bankowe nie wymienia wprost obrotu wierzytelnościami, jako czynności bankowej. Nabycie i sprzedaż wierzytelności odbywa się na podstawie przepisów art. 509 i nast. oraz art. 555 Kodeksu cywilnego. Jednocześnie należy stwierdzić, że wymieniony w art. 11 ust. 1 ustawy Prawo bankowe katalog czynności bankowych nie ma charakteru wyczerpującego i nie wyznacza obszaru działalności zastrzeżonego wyłącznie dla banków, a art. 11¹ tej ustawy przewidujący wydawanie zezwoleń na wykonywanie niektórych czynności bankowych spółkom prawa handlowego nie odsyła do art. 11 ust. 1 ustawy. Uregulowane w Kodeksie cywilnym czynności w zakresie finansów, realizowane na rynku finansowym, takie jak np. pożyczki (art. 720 i nast.), poręczenie (art. 876 i nast.), gwarancja (art. 577 i nast.), przechowanie (art. 835 i nast.), papiery wartościowe (art. 921⁶⁻¹⁶), przekaz (art. 921¹⁻⁶), sprzedaż praw (art. 555), wykonywane są przez banki, ale nie są zakazane dla innych podmiotów (niebankowych), nawet gdy są wykonywane zawodowo w celach zarobkowych, umożliwiając pobieranie z tego tytułu pożytków, jak np. z oprocentowania pożyczek. Z tego względu nie można twierdzić, że obrót wierzytelnościami jest czynnością bankową, do dokonywania której uprawnione są wyłącznie banki i spółki prawa handlowego, które uzyskały zgodę na wykonywanie niektórych czynności bankowych na podstawie art. 11¹ prawa bankowego, a podmioty wykonujące działalność polegającą na obrocie wierzytelnościami (nabywaniu i sprzedawaniu wierzytelności) wykonują ją nielegalnie.

Dla dokonania klasyfikacji czynności finansowych z punktu widzenia uznania ich za czynności bankowe niezbędne jest więc wskazanie kryterium podziału czynności w zakresie finansów, odróżniające czynności bankowe od niebankowych. Takie kryterium określa art. 726 Kodeksu cywilnego, który jako drugi człon definicji umowy rachunku bankowego wprowadza uprawnienie banku polegające na tym, że bankowi wolno "obrać" środki zgromadzone na rachunku bankowym przez posiadacza rachunku "na

potrzeby gospodarki narodowej". Kodeks cywilny nie definiuje owych obrotów, tzn. nie podaje przykładów czynności z tym związanych, lecz czyni to art. 11 ust. 1 Prawa bankowego w sposób niewyczerpujący. Przepis art. 8 Prawa bankowego uprawniający banki do prowadzenia wszelkiej działalności gospodarczej wskazuje na to, że nie ma ograniczenia czynności bankowych do jakiegokolwiek katalogu, bowiem każda czynność obrotu gospodarczego w zakresie finansów może być czynnością bankową, jeżeli polega ona na obracaniu środkami klienta z umowy rachunku bankowego. Jako przykład można tu wskazać udzielanie pożyczek, które jest dokonywane z cudzych środków obciążonych obowiązkiem zwrotu. Stanowi to czynność bankową, o której mowa w art. 11 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego. Jeżeli czynność taka dokonana jest ze środków własnych podmiotu działającego w zakresie finansów, nie obciążonych obowiązkiem zwrotu ani innym ryzykiem, może stanowić ona pożyczkę cywilnoprawną, a nie czynność bankową. Jeżeli jakakolwiek operacja rynkowa podmiotu prowadzącego zarobkową działalność gospodarczą w zakresie finansów wiąże się z obciążeniem ryzykiem utraty środków pieniężnych powierzonych mu pod tytułem zwrotnym, staje się ona czynnością bankową i wymaga zezwolenia, o którym mowa w art. 11¹ Prawa bankowego. Ocena, czy określona czynność obrotu finansowego podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą w zakresie finansów ma cechę czynności bankowej, nie jest możliwa w oderwaniu od realnie dokonywanych czynności oraz warunków i sposobu działania konkretnie określonego podmiotu. Wszelkie czynności ryzyka finansowego wymagające zezwolenia, podlegają nadzorowi ze względu na to, że bank lub inny podmiot prowadzący działalność w zakresie finansów może przy pomocy minimalnej kwoty kapitału własnego uruchomić znacznej wysokości kapitał cudzy i narazić go na ryzyko utraty.

Przechodząc do sprawy obrotu wierzytelnościami przez spółkę prawa handlowego lub inny podmiot prowadzący działalność gospodarczą w celach zarobkowych w zakresie usług finansowych, to należy stwierdzić, że jeżeli podmiot ten nie przyjął żadnych "wkładów cudzych" "kaucji gwarancyjnych", "pożyczek", "zadatków pieniężnych", "zwrotnych udziałów" itp. [...], lecz dokonuje operacji rzeczywiście własnym kapitałem przy nabywaniu wierzytelności, wówczas brak jest jakichkolwiek podstaw do ingerowania w jego działalność i do wymagania od niego uzyskania zezwolenia, o którym mowa w art. 11 ust. 5⁹ ustawy - Prawo bankowe, uprawniającego go do wykonywania takich czynności niebankowych. Jeżeli jednak dokonywany zakup wierzytelności z cudzych środków zwrotnych pod jakimkolwiek tytułem zmierzałby w kierunku tworzenia własnego przychodu, to taka działalność gospodarcza w zakresie usług finansowych stanowiłaby naruszenie art. 11 ust. 5⁹ Prawa bankowego bez uzyskania uprzedniego zezwolenia, uprawniającego spółkę prawa handlowego do wykonywania określonych czynności bankowych. Wykonywanie czynności bankowych w celach zarobkowych, o których mowa w art. 115 ust. 1 pkt 1 Prawa bankowego bez uprawnienia do tego, jest nie tylko nielegalne i zabronione, ale także zagrożone sankcją karną.

W reasumpcji powyższych wywodów Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że na przedstawione zagadnienie prawne należy udzielić odpowiedzi, jak w sentencji uchwały.

Notka

W uzasadnieniu uchwały - co nie znalazło odbicia w tezie - Sąd Najwyższy zajął się kwestią dopuszczalności wnoszenia przez NSA pytań prawnych do Sądu Najwyższego, argu-

mentując, iż mimo zmienionego stanu prawnego (ustawa z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym - Dz. U. Nr 74, poz. 368 ze zm., ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych ustaw - Dz. U. Nr 43, poz. 189) możliwość taka nadal istnieje. W sprawie tej wypowiedany jest jednak również inny pogląd, którego świadectwem jest między innymi stanowisko jakie zajął NSA w uchwale z dnia 10 czerwca 1996 r., OSP 3/96. Sąd ten uznał, że po dniu wejścia w życie noweli do KPC składy orzekające Naczelnego Sądu Administracyjnego nie mogą przedstawiać wniosków o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu także w sprawach, w których sprawa została wniesienia do NSA przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym.

=====